

Uusradion aika? Kuka kuuntelee ja mitä radion rakennemuutoksen aikana?

Johdanto

Mihin gallupsodassa voi uskoa? Yksityiset paikallisradiot teettävät mielipidetutkimuslaitoksilla kuulijatutkimuksia, joiden mukaan Yleisradio on taakse jäänyttä elämää. Useimmat kuuntelevat kaupallisia asemia - vain eläkeläiset vaivautuvat Yleisradion kanaville. Samaan aikaan Yleisradion suunnittelu- ja tutkimusosasto (STO) tuottaa tutkimuksia, jotka yhtä vakuuttavasti osoittavat Yleisradion suosiota ja ylivoimaa kuuntelijoitten keskuudessa.

Herää kysymyksiä: Kuka oikeastaan kuuntelee ja mitä? Keneen voi luottaa? Voiko yksityisiä ja Ylen tutkimuksia verrata toisiinsa? Mistä eroavat tulokset johtuvat? Miten uusien kaupallisten kanavien tulo on vaikuttanut radion kuunteluun Suomessa?

Tässä artikkelissa vertaillaan neljän kaupallisen paikallisradion teettämiä kuulijatutkimuksia sekä Yleisradion suunnittelu- ja tutkimusosaston kahta kuulijatutkimusta omaan, riippumattomaan tutkimukseen. Aineiston perusteella arvioidaan myös radion kuuntelussa yleensä tapahtumassa olevia muutoksia. Tuloksia vertaillaan vielä Heikki Hellmanin näkemyksiin television katselun muutoksista (Hellman 1988).

Vertailtavana ovat seuraavat kuulijatutkimukset: Yleisradion suunnittelu- ja tutkimusosaston radionkuuntelututkimukset syysyltä 1987 ja helmikuulta 1988 (Erholm 1987, Erholm&Nyman&Pöntinen 1988), sekä Ra-

dio Ykkösen, Radio 957:n, Radio Auran Aaltojen ja Radio Porin kuulijatutkimukset, kaikki vuodelta 1987 (Taloustutkimus Oy ja Suomen Gallup Oy).¹

Näitä vertailen omaan tutkimukseen, jonka syntytausta on seuraava. Loka-marraskuussa 1987 maamme kolme suurinta paikallisradiota lähettivät Lääkintöhallituksen kustantaman terveyskasvatusohjelmasarjan "Tumpataan". Sarjaan kuului kahdeksan puolen tunnin mittaista ohjelmaa, jotka lähetettiin pääasiassa viikonloppuisin Radio Ykkösen, Radio 957:n ja Radio Auran Aaltojen kautta. Ohjelmassa välitettiin tietoa tupakoinnista ja seurattiin kolmen vieroitusryhmän toimintaa Helsingissä, Turussa ja Tampereella. Samaan aikaa lähetti Radio Pori vastaavan 8-osaisen ohjelman yhteistyössä Porin raittiustoimiston kanssa.

Kaikkien asemien ohjelmat päättyivät joulukuun alkuun mennessä. Tämän jälkeen Kansanterveyslaitos tutki Lääkintöhallituksen toimeksiannosta ohjelmien perillemeno. Kansanterveyslaitos laati kyselylomakkeen yhteistyössä kanssani sekä hoiti postituksen ja sitten myös lomakeitten koodauksen tietokoneelle. Lomakkeen kysymyksillä selvitettiin terveyskasvatusohjelman perillemeno, vastaajien ikä-, ammatti- ym. jakaumaa sekä yleistä suhtautumista terveyskasvatukseen. Mukana oli kysymyksiä, jotka liittyivät radion kuunteluun yleensä.

Helmikuun lopulla, kun vastausprosentti oli noussut riittävän korkeaksi, tieto-

konenauhan informaatio siirrettiin Tampereen yliopiston tietokoneeseen. Tässä artikkelissa esitetyt tulokset perustuvat Tampereella SURVO-tietojenkäsittelyohjelmalla tehtyihin ajoihin.

Kyselylomake postitettiin ensimmäisen kerran joulukuun alussa, heti radio-ohjelman päätyttyä. Ensimmäisen kierroksen vastausprosentti nousi vajaaseen 50:een. Tammi-kuun lopulla lähetettiin vastaamattomille toinen lomake ja kirje, jossa pyydettiin vastausta.

Kokonaisotanta oli 3500 tasavälisellä satunnaisotannalla väestökisteristä valittua henkilöä, joiden syntymävuodet olivat välillä 1925-1970. Otanta jakautui seuraavasti:

1. Helsinki	1000
2. Tampere, Ylöjärvi, Nokia, Pirkkala	1000
3. Turku, Raisio	1000
4. Pori, Ulvila	+500
	3500

Vastauksia tuli helmikuun loppuun mennessä 2470 eli vastausprosentti oli 70,57%. Lukema on poikkeuksellisen korkea ja kun otanta on suuri, voidaan tämän tutkimuksen tuloksia pitää erittäin luotettavina.² Esimerkiksi Ylen STO:n kuulijatuksimuksissa vastausprosentti on ollut välillä 51-58% Kaupallisten asemien teettämät tutkimukset olivat lähes poikkeuksetta puhelinhaastatteluja, joissa otanta liikkui välillä 191-518.

Vastaajajoukko vastaa varsin tarkasti normaalijakaumaa. Miehiä oli 1110 ja naisia 1360. Korkein vastausprosentti oli Porissa (73,2%) ja alhaisin Helsingissä (66,4%), mutta on huomautettava, että myös Helsingin tulos on erittäin hyvä. Vastaajien keski-ikä vastasi normaalijakaumaa - eniten vastauksia tuli vuosina 1945-49 syntyneiltä. Koulutuksen puolesta jakauma oli samoin varsin normaali ja odotusten mukainen. Eniten kansa- ja ammattikoulun käyneitä oli Porissa ja vastaavasti akateemisen koulutuksen saaneita oli

eniten Helsingissä. Tampere ja Turku sijoituivat melko tarkkaan tämän jakauman keskivälille. Naimisissa olevia oli suhteellisesti eniten Porissa ja eronneita vastaavasti suhteessa eniten Helsingissä. Turun ja Tampereen avioeroprocentit olivat jälleen melko tarkkaan Helsingin ja Porin keskivälissä.

Seuraavassa tarkastellaan aluksi radion kuuntelua yleensä tutkitulla alueella. Sitten tuloksia vertaillaan Yleisradion ja kaupallisten asemien kuulijatuksimuksiin. Lopuksi pohditaan "uusradion" käsitettä.

Radion kuuntelu yleensä

Ensimmäinen radion kuunteluun liittyvä kysymys käsitteli ajankäyttöä. Tulokset esitetään taulukossa 1.

Taulukko 1. "Miten paljon kuuntelette radiota päivittäin?" (N = 2459)

	%
Alle tunti päivässä	22,49
1-2 tuntia päivässä	28,71
2-3 tuntia päivässä	18,46
3-4 tuntia päivässä	8,46
Yli 4 tuntia päivässä	18,54
En kuuntele radiota	+ 3,33
	100,00

Tulosten perusteella näyttäisi siltä, että tutkitulla alueella käytetään keskimäärin vähän yli kaksi tuntia päivässä radion kuunteluun.

Seuraava radion kuunteluun liittyvä kysymys oli "Miten usein kuuntelette seuraavia radioasemia?" Vastausvaihtoehdot olivat päivittäin, 2-3 kertaa viikossa, viikottain tai harvemmin, ei vastausta. Helsinkiin, Turkuun, Tampereelle ja Poriin lähetettiin joka alueelle erilainen kyselylomake (viimeinen sivu vaihdettu), jossa oli valittavana kullakin paikkakunnalla tarjolla olevat radiokanavat. Turussa kysyttiin Auran Aaltojen kuuntelua, Helsingissä Radio Cityä ja Ykköstä jne. ja vastaavasti porilaisten lomakkeessa ei ollut Yleisradion paikallisradiovaihtoehtoa, kun muilla tutkituilla paikkakunnilla oli jo toiminnassa Ylen paikallisradio.

Tarkastelen aluksi tuloksia ilman Poria sekä sitten koko tutkitulla alueella. Kuviossa 1. on esitetty kanavajakauma niiden vastaajien osalta, jotka ilmoittivat päivittäin kuuntelevansa jotain kanavaa Helsingissä, Turussa ja Tampereella.

Seuraavassa tarkastelussa on mukana Pori, vaikka siellä ei tutkimusajankohtana ollut Yleisradion paikallisradiota ja täten alue oli kuuntelutilanteen suhteen erilainen kuin muut tutkitut kaupungit. Vastaavasti taas pääkaupunkiseudulla tuolloin toiminnassa olleet kolme paikallisradiota (Radio City, Radio 1 ja Radio 3) on laskettu yhteen sarakkeessa "kaupalliset".

Molemmat jakaumat antavat saman tuloksen radiokanavien keskinäisestä suosiosta joulukuussa 1987. Yleisradion kakkosverkko oli tuolloin kuunnelluin kanava, joskin ero kaupallisiin asemiin oli vähäinen. Näiden kahden suosituimman kanavan jälkeen seuraavat Ylen ykkösverkko, Ylen paikalliset asemat ja lopuksi ruotsinkielinen verkko.

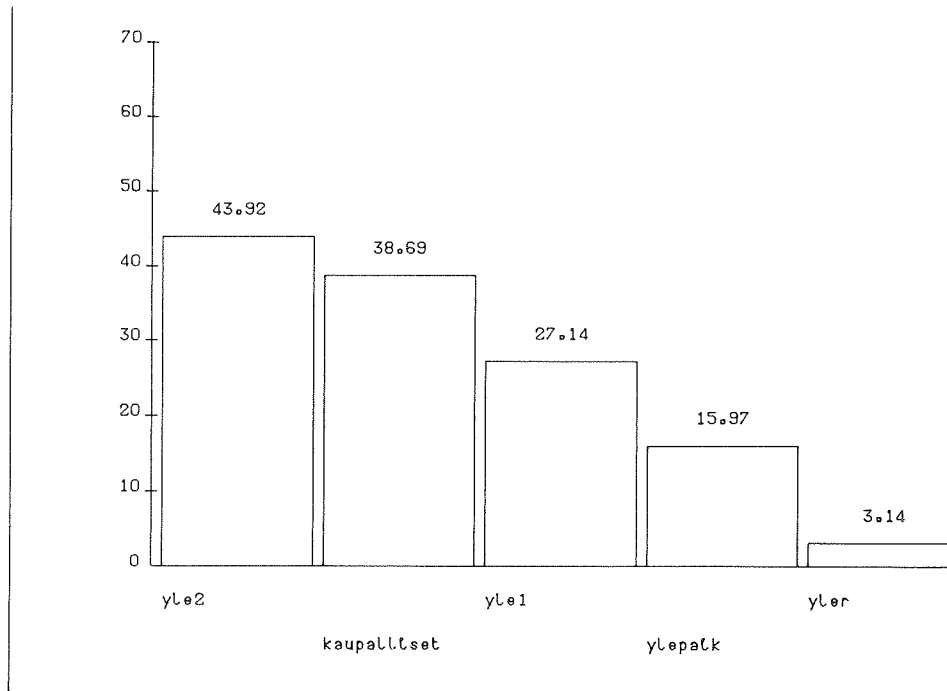
Koska kyselylomakkeet kussakin kaupungissa olivat erilaiset, tarjoutui samalla tilaisuus tutkia myös paikallisesti radiokanavien keskinäistä suosiota. Seuraavassa on lyhyesti taulukkomuodossa esitetty kanavien suosio kullakin alueella:

Helsingissä siis Ylen kakkosverkko oli suosituin kanava, mutta kakkostilasta käytiin hyvin tasaväkistä kamppailua. Sen voitti Radio Ykkönen, joka siis täpärästi ohitti Radio Cityn ja Ylen ykkösverkon. Huomiota kannattaa kiinnittää kaupallisen Radio Kolmen heikkoon tulokseen. Asema oli tutkimusajankohtana toiminut puolisen vuotta.

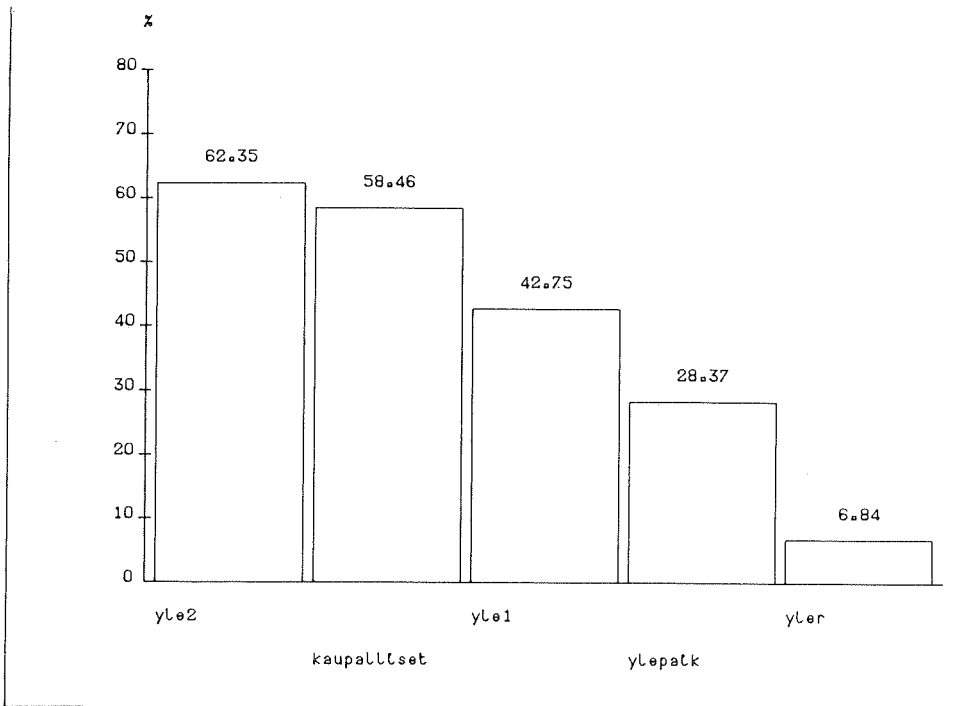
Taulukko 3. Radion päivittäinen kuuntelu, Tampere, joulukuu 1987 (N = 725)

Kanava	%
Ylen 2-verkko	52,28
Radio 957	42,48
Ylen 1-verkko	21,52
Ylen Tampereen Radio	13,52
Ylen ruotsinkielinen	1,10

Kuvio 1. Päivittäinen radion kuuntelu, Helsinki, Turku, Tampere, joulukuu 1987 (N = 2104).

Kuvio 2. Radion kuuntelu, 2-3 kertaa viikossa tai useammin, Helsinki, Turku, Tampere, Pori (N = 2470).

Myös Tampereella Yleisradion kakkosverkko keräsi tutkimusajankohtana eniten kuuntelijoita. Helsinkiin verrattuna ero oli jopa selvempi.

tenkin huomattava, että tutkimusajankohtana myös kanavamäärä oli pienin Porissa, koska alueella ei ollut Yleisradion paikallisradiota kuten muilla tutkituilla alueilla.

Taulukko 4. Radion päivittäinen kuuntelu, Turku, joulukuu 1987 (N = 715).

KANAVA	%
Ylen 2-verkko	46,15
Auran Aallot	42,66
Ylen 1-verkko	26,85
Ylen Turun Radio	19,58
Ylen ruotsinkielinen	2,94

Niinikään Turussa Yleisradion kakkosverkko keräsi eniten kuuntelijoita päivän mittaan, mutta ero kaupalliseen kilpailijaan ei ollut yhtä suuri kuin Tampereella.

Tutkitulla alueella Pori oli ainoa kaupunki, jossa kaupallinen paikallisradio ylitti Yleisradion kakkosverkon kuulijamäärät. On kui-

Taulukko 5. Radion päivittäinen kuuntelu, Pori, joulukuu 1987 (N = 366).

Kanava	%
Radio Pori	68,31
Ylen 2-verkko	39,89
Ylen 1-verkko	24,59
Ylen ruotsinkielinen	1,64

Miten tutkimukset eroavat toisistaan

Edellä on tiivistetysti referoitu Kansanterveyslaitoksen ja Tampereen yliopiston tutkimusta. Kutsun sitä vertailututkimukseksi. Millainen se on suhteessa muihin?

Vertailututkimus ja Yleisradion kuulijatutkimus syksyltä 1987 antavat varsin erilaisia tu-

loksia. Yleisradion mukaan radio tavoitti arkisin suomenkielistä yleisöä taulukon 6 mukaisesti.

Taulukko 6. Radioyleisö arkisin Ylen STO:n mukaan (Erholm 1987,8).

KANAVA	%
Ylen 2-verkko	56
Ylen 1-verkko	33
Yksityiset paikallisradiot	13
Ylen paikalliset	11
Ylen ruotsinkielinen	1

Tärkein ero vertailututkimukseen on se, että molemmat Yleisradion valtakunnalliset verkot tavoittavat reilusti enemmän yleisöä kuin kaupalliset asemat yhteenlaskettuna. Yksityiset asemat tavoittavat vain 13% päivittäisestä yleisöstä, kun toisen tutkimuksen mukaan vastaava lukema oli 37,89%.

Osin samanlainen on Ylen STO:n helmikuussa 1988 tekemä tutkimus, mutta uutta on tällä kertaa erottelu koko valtakuntaan ja paikallisradioalueisiin.

Millaisia sitten ovat kaupallisten asemien teettämät kuulijatutkimukset? Silmäyskin osoittaa, että kolme tässä vertailtavana olevaa tutkimusta on tehty eri tavoin kuin Kansanterveyslaitoksen/Tampereen yliopiston ja Ylen STO:n tutkimukset. Vain Radio Ykkösen Taloustutkimus Oy:llä teettämässä kuulijatutkimuksessa on samankaltainen kysymyksenasettelu. Muut kolme asemaa **eivät** ole

tutkituttaneet alueensa eri radiokanavien päivittäistä tai viikottaista kuuntelua, vaan useimmin on käytetty kysymystä "Mikä on **mieluisin** radiokanava?" Taulukossa 8 on esitetty yhteenvetona paikkakunnittain tulokset näistä "mieluisin"-kyselyistä. Asemien tutkimuksissa ei suoranaisesti mitattu päivittäistä kuuntelua, mutta Auran Aaltojen tutkimus sisältää arvion, että aseman **päivittäinen** peitto on 39% ja Radio 957:n tutkimus arvion, että **viikkopeitto** on 67%. Näitä lukemia voinee verrata edellä oleviin taulukoihin ja kuvioihin.

Lähinnä vertailututkimuksen kysymyksenasettelua oli siis Radio Ykkösen kuulijatutkimus, jonka tulokset on esitetty taulukossa 9. Tämän tutkimuksen tuloksia voinee rinnastaa vertailututkimuksen taulukoon 2.

Taulukko 9. Päivittäinen radion kuuntelu, Helsinki, joulukuu 1987, (N = 256) (Taloustutkimus Oy).

KANAVA	%
Radio 1	37
Ylen 1- ja 2-verkko	33
Radio City	25
Ylen aikainen	22
Ylen ruotsinkielinen	2
Radio 3	1

Taulukko 7. Radioyleisö arkisin Ylen STO:n mukaan (Erholm et al. 1988, 6).

KANAVA	% KOKO MAASSA	% PAIKALLISRADIOALUEILLA
Ylen 2-verkko	66	37
Ylen 1-verkko	18	14
Yksityiset paikallisradiot	10	25
Ylen paikalliset	6	24

Taulukko 8. "Mieluisimmat" radiokanavat (Taloustutkimus Oy, Suomen Gallup Oy).

KANAVA	% TAMPERE	% TURKU	% PORI
Kaupallinen asema	39	34	65
Ylen 2-verkko	25	27	24
Ylen 1-verkko	18	15	13
Ylen paikallinen	11	13	-
Ylen ruotsinkielinen	1	4	1

Mistä erot johtuvat?

Tiivistetysti sanottuna näyttää siltä, että kukin tutkimuksen teettäjä todistaa oman radiokanavansa suosituimmaksi.

Yleisradion osalta tulosten vertaamista muihin tutkimuksiin vaikeuttaa erilainen otanta. Yleisradio on valtakunnallinen yhtiö; siksi se ymmärrettävästi tutkii radion kuuntelua koko maassa. Syyskuun 1987 tutkimuksessa otos poimittiin väestön keskusrekisteristä koko maan alueelta tasaväliotannalla (Erholm 1987, 27). Tämä selittää miksi taulukossa 6 yksityisten paikallisradioiden päivittäinen peitto on vain 13%. Kuuntelupäiväkirjat on lähetetty koko maahan - myös sellaisille alueille, jossa ei toimi yksityisiä paikallisradioita. Täten esim. Sodankylässä, Virroilla, Kajaanissa jne. vastaajilta on tiedusteltu yksityisten paikallisradioiden kuuntelua, vaikka tällaisia asemia ei siellä ole olemassa.

Helmikuussa 1988 tehty tutkimus on sikäli mielenkiintoisempi, että siinä on erottelu valtakuntaan ja paikallisradioalueisiin. Jälkimmäinen tuottaakin erilaisia tuloksia kuin edellinen, mutta senkin mukaan vain 25% kuuntelee arkisin yksityisiä paikallisradioita, kun vertailututkimuksen lukema oli 38,69%. Ero selittyy käsitteellä "paikallisradioalue", jonka Yle tulkitsee omien paikallisradioidensa kuuluvuusalueetta vastaavasti. Ne ovat laajempia kuin yksityisten asemien kuuluvuusalueet. Toisaalta tämäkin ongelma on eräissä taulukoissa otettu huomioon. Niinpä Helsingin, Turun ja Tampereen osalta Yle esitelee miltei kunnan tarkkuudella päivittäisen kuuntelun - ja tulokset ovat varsin samanlaisia kuin vertailututkimuksen taulukoissa 2-4. Turussa ja Tampereella kanavien keskinäinen suosituimmuus on täysin sama; prosenttiluvuissa tosin on heittoja. Helsingissäkin tulokset ovat samat; poikkeuksena vain Radio Ykkönen, joka Ylen STO:n mukaan jää jälkeen Radio Citystä ja Ylen aikaisesta (Erholm et al., 1988, 14, 22, 29)³. Muuten Ylen STO:n tutkimustulokset olivat lähimpänä vertailututkimuksen tuloksia, vaikka toinen

tehtiin lomakekyselynä ja toinen kuuntelupäiväkirjamenetelmällä.

Radio Ykkösen kuulijatutkimus on myös tuottanut melko samanlaiset tulokset kuin vertailututkimus. Erona on vain se, että Ykkönen on Helsingin suosituin kanava. Tämä on saatu aikaan yhdistämällä Ylen 1- ja 2-verkot vastausvaihtoehdoissa! Tämä on arveluttavaa, varsinkin kun kyse on puhelinhaastattelusta. Entä jos Ylen STO:n kuuntelupäiväkirjoissa olisi vain vaihtoehto "kaupallinen kanava", mihin sisältyisivät kaikki pääkaupunkiseudun asemat?

Muitten yksityisten paikallisradioiden kuulijatutkimuksista ei voi sanoa juuri mitään, sillä "miellyttävän kanava"-tyyppiset kysymykset eivät ole vertailukelpoisia päivittäistä/viikottaista jne. radionkuuntelua mittaavien tutkimusten kanssa. Vastaus tämän artikkelin alussa esitettyyn kysymykseen on siis, että tältä osin vertailututkimus, Ylen STO:n tutkimukset ja kaupallisten asemien kuulijatutkimukset eivät ole vertailukelpoisia. Tarkastelen kuitenkin "mieluisuus"-ongelmaa erikseen seuraavassa luvussa.

Radion rakennemuutos

Vaikka edellä on esitetty kritiikkiä eräitä kuulijatutkimuksia kohtaan, on tietty trendi kuitenkin selvä. Yleisradion kuulijamäärät ovat laskussa, erityisesti nuorten keskuudessa. Kaikki tarkasteltavana olevat tutkimukset antavat saman tuloksen, myös Yleisradion oma (Erholm et al. 1988, 7). Vastaavasti kaupalliset asemat ovat lisänneet koko ajan suosiotaan.

Kansanterveyslaitoksen ja Tampereen yliopiston tutkimuksessa saatiin tulos, jonka mukaan Yleisradion 2-verkko oli tutkitulla alueella suosituin kanava. Tämä oli kuitenkin tilanne joulukuussa 1987. Sen jälkeen kaupallisia asemia on tullut lisää. Lisäksi Yleisradio aloitti syyskuussa 1988 epäonnistuneen Alueikkuna-ohjelman, mikä vähensi Yleisradion ohjelmatarjontaa aamuisin. Tämä kokeilu tuskin on lisännyt Yleisradion kuulijamääriä.

On siis syytä olettaa, että Yleisradio on jäämässä jälkeen kaupallisista asemista.

Asia tulee vielä selvemmäksi, jos radion kuuntelua tarkastellaan tiettyjen sosiaali-indikaattoreiden avulla. Kun vertailtiin radion kuuntelua ammatin, sukupuolen, koulutuksen jne. mukaan, kävi ilmi, että ne vaikuttavat varsin vähän kanavavalintoihin. Vain Yleisradion 1-verkon kohdalla voitiin todeta, että akateemisen koulutuksen saaneet suosivat tätä kanavaa muita enemmän. Kaikkein eniten kanavavalintoihin vaikuttaa kuitenkin ikä. Nuoret suosivat selvästi kaupallisia kanavia ja iäkkäämpi väestö taas Yleisradiota. Eräiden asemien, kuten Radio Cityn, kuuntelu painottuu voimakkaasti nuorisoon. Kuvioissa 3 ja 4 on esitetty niiden vastaajien ikäjakauma, jotka ilmoittivat päivittäin kuuntelevansa Yleisradion 1- tai 2-verkkoa tai jotain kaupallista asemaa.

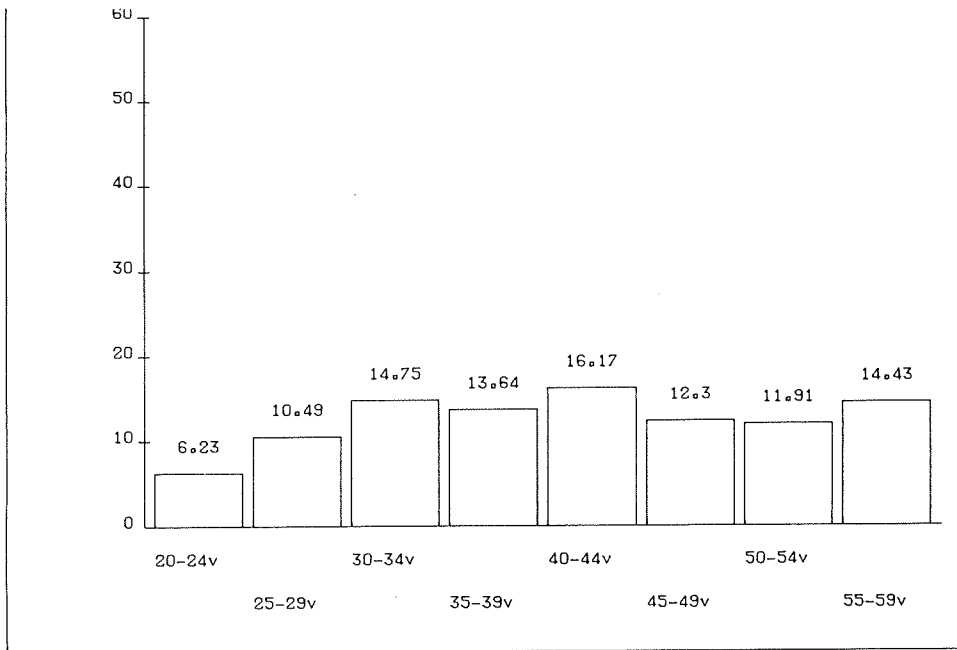
Kuvioita katsellessa herää kysymyksiä: Onko radiossakin menossa jonkinlainen rakennemuutos, jossa tappion kärsii julkisen palvelun radioyhtiö? Jääkö Yleisradio tulevaisuudessa kaupallisten jalkoihin, jonkinlaiseksi marginaaliryhmien palvelijaksi, kuten Hellman esittää ns. syöksykierremallissaan? (Hellman 1988, 26-29)

Hellmanin teoksessa ei ole empiriaa mutta hänen vastauksensa on se, että vanhat yleisradioyhtiöt ovat osoittautuneet kilpailussa oletettua vahvemmiksi. Toivoa siis on. Kaupallisten kanavien suosio on näennäistä - tosiasiaassa ihmiset ovat pysytelleet yllättävän uskollisesti perinteisillä televisiokanavilla, erityisesti uutis- ja ajankohtaisohjelmien takia. "Katsojat ovat viisaampia kuin mitä luulettekaan", Hellman kirjoittaa lainaten Ilkka Heiskasta (Emt., 176-177).

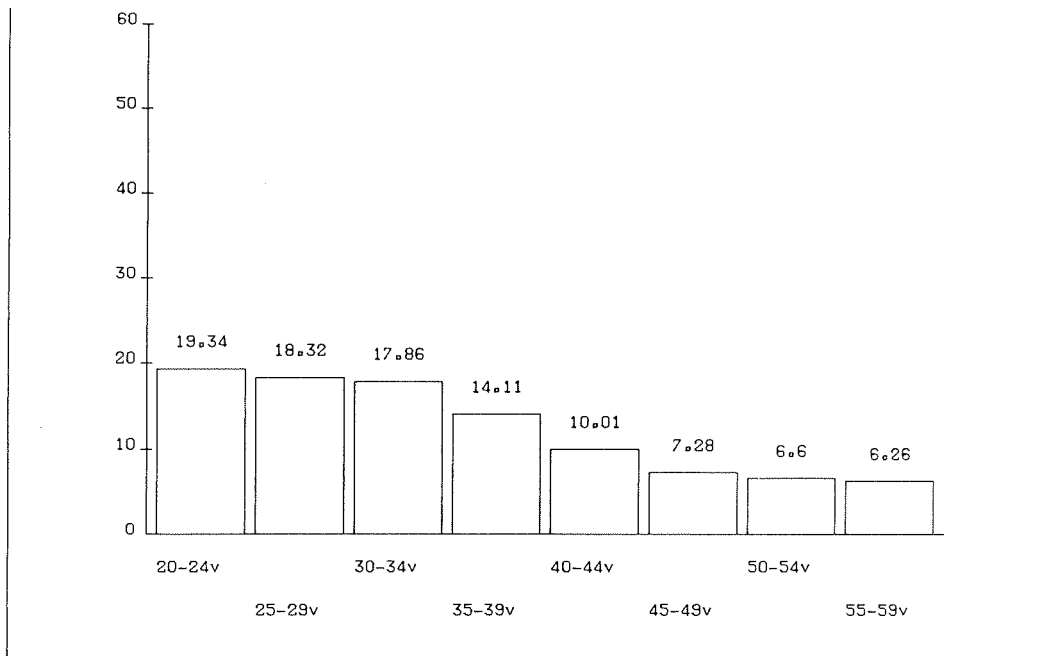
Tässä puheena olevassa tutkimuksessa oli kyselylomakkeeseen liitetty kaksi kysymystä, joilla testattiin juuri tätä asiaa radion osalta. Vastaajilta kysyttiin millä kanavalla on mielestänne parhaat uutis- ja ajankohtaisohjelmat ja millä taas parhaat viihdeohjelmat. Tulokset näkyvät kuvioissa 5 ja 6. Jotta tulok-

...

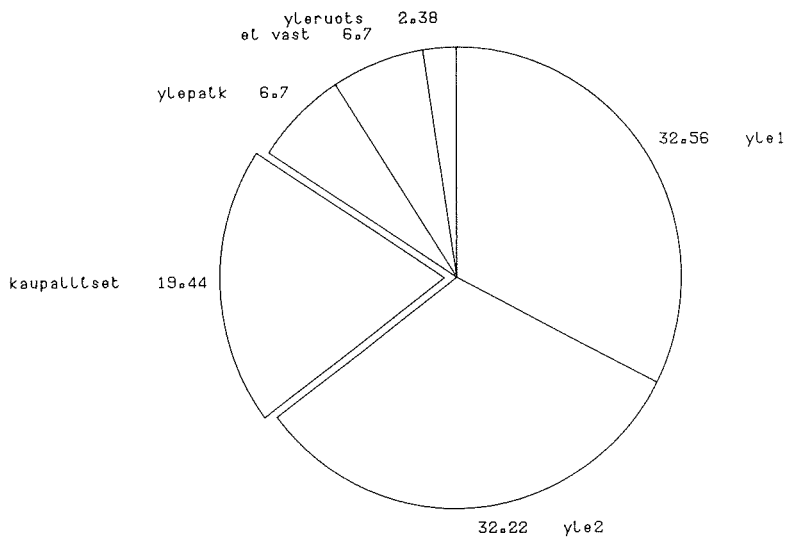
Kuvio 3. Yleisradion 1- tai 2-verkkoa päivittäin kuuntelevien ikärakenne (N = 2470)

Kuvio 4. Kaupallisia asemia päivittäin kuuntelevien ikärakenne (N = 2470)

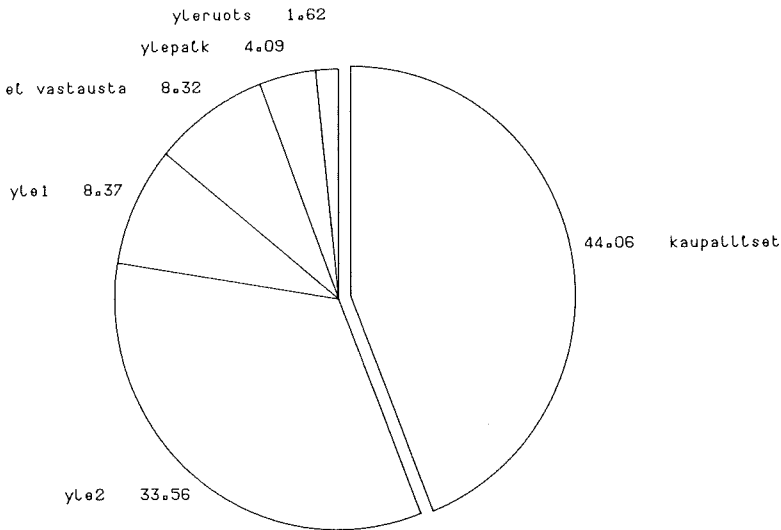

Kuvio 5. "Millä kanavalla on mielestänne parhaat uutis- ja ajankohtaisohjelmat?" (N = 2104)

Kuvio 6. "Millä kanavalla on mielestänne parhaat viihdeohjelmat?" (N = 2104)

set olisivat mahdollisimman vertailukelpoisia on Porin alue jätetty pois, koska siellä ei tutkimushetkellä ollut Ylen paikallisradiota. Vastaavasti Helsingin kohdalla on laskettu yhteen kaikki kaupalliset asemat.

Tulokset ovat varsin ylivoimaisia Yleisradion kannalta. Kaupalliset asemat jäävät yhteenlaskettunakin kauas jälkeen Yleisradion uutisohjelmien arvostuksesta. Kaupalliset radiot mielletään yleisön keskuudessa siis voimakkaasti viihteellisiksi. Yleisradiota taas arvostetaan sen uutis- ja ajankohtaisohjelmien takia.

Varmuuden vuoksi näitä tuloksia tarkasteltiin vielä kaupungeittain ja sosiaaliryhmittäin. Erot eivät olleet kovin suuria. Ammatilla, sukupuolella jne. ei ollut juuri lainkaan vaikutusta kanavien arvostukseen. Iänkin vaikutus oli vähäinen; nimittäin myös alle 35-vuotiaiden selvä enemmistö piti Yleisradion uutis- ja ajankohtaisohjelmia parempina kuin kaupallisten vastaavia (54,7% ja 33,3% oli kaupallis-

ten kannalla), vaikka nuoret ilmoittivat kuuntelevansa kaupallisia paikallisradioita enemmän kuin Yleä. Alueellisesti erot olivat samoin vähäisiä. Täten Porissakin -jossa kaupallisen aseman kuulijaluvut ovat poikkeuksellisen korkeita - selvä enemmistö (66,3%) piti Yleisradion uutis- ja ajankohtaisohjelmia parhaimpina. Sen sijaan kaupallisten asemien välillä oli jonkin verran eroja. Kaikista asemista Radio Porilla katsottiin olevat parhaat viihdeohjelmat (58%). Radio Cityn uutis- ja ajankohtaisohjelmat taas saivat osakseen kaikkein vähiten arvostusta (8%). Nämä kaksi asemaa mielletään yleisön keskuudessa siis poikkeuksellisen viihteellisiksi.

Yhteenvetona voidaan sanoa, että Heiskanen lause voidaan muotoilla uudelleen: *Kuuntelijat ovat viisaampia kuin luulettekaan.*

Näyttäisi siis siltä, että Hellmanin teoria uustelevisiosta saa jonkinlaisen empiirisen vahvistuksen radion puolella. Ilmeisesti on

perusteltua puhua **uusradiosta**, koska radion kuuntelussa on todella tapahtumassa suuria muutoksia. Ihmiset hallitsevat yllättävän hyvin kanavapujottelun radioaalloilla. Teoria "tyhmästä radion kuuntelijasta" on empiirisesti kumottavissa (vrt. Hellman 1988, 155-157).

Samalla tällainen tutkimustulos antaa aiheen tulkita uudelleen eräitä kuulijatutkimuksia. Ainakin voidaan esittää kysymys: Kummalla on enemmän merkitystä, jos ihminen kuuntelee päivässä 3 tuntia kaupallisen aseman mainoshöysteistä tiskijukkaviihdettä ja puoli tuntia Yleisradion uutis- ja ajankoh-taisohjelmaa? Tähän suuntaan radion kuuntelu näyttäisi olevan menossa. Yksityisiä paikallisradioita kuunnellaan kyllä paljon, mutta kuuntelu näyttäisi tutkimuksen valossa olevan jonkinlaista toisesta korvasta sisään-toisesta ulos -tyyppistä, kun Yleisradiosta kuunnellaan perinteisessä mielessä "ohjelmia". Edelleen, tutkimustulokset antavat aiheen kritisoida kaupallisten asemien teettämiä "mieluisuus"-tutkimuksia. Ne ovat sikäli harhaanjohtavia, että ihmiset tuntuvat kuuntelevan myös epämiellyttäviä radiokanavia. "Mieluisuus" ei siis ole ainoa motiivi radion kuuntelulle. Ihmiset kuuntelevat ja arvostavat Yleisradion uutis- ja ajankohtaisohjelmia, vaikka niissä on usein epämiellyttäviä aiheita kuten sotia, nälkää, onnettomuuksia, poliittisia kriisejä jne.

Sanottu voidaan tiivistää Jorma Miettistä mukaillen: **Radion kuuntelu on monimutkainen inhimillisen toiminnan muoto** (Miettinen 1980, 81).

Lopuksi lienee vielä aiheellista nostaa esiin vanha fraasi, jonka mukaan tarjonta vaikuttaa kysyntään. Tämän tutkimuksen mukaan erityisesti nuoret ovat omaksuneet kaupallisten kanavien lisääntyneen viihdetarjonnan. Miksei yleisölle voi tarjota muutakin, kun tutkimus kerran osoittaa, että yleisö arvostaa muutakin kuin viihdettä? Yleisradiolla on kohta kolme valtakunnallista radiokanavaa. Jos ne

profiloidaan järkevästi luottaen yleisön kykyyn löytää hyvä, pitäisi julkisen palvelun radiolla olla tulevaisuus Suomessa. Pekka Haaviston sanoin: "**Monopoli on kuollut - eläköön Yleisradio!**"

Viitteet

- ¹ Radio City ei pyynnöstä huolimatta lähettänyt kuulijatutkimustaan. Radio Pori lähetti version, josta oli eräitä sivuja jätetty pois.
- ² Helmi-maaliskuun vaihteessa, tietokoneajojen jälkeen saapui vielä 43 lomaketta, jotka eivät ehtineet mukaan ensimmäiseen ajoon. Myöhemmin tehdyissä vertailuisa ne muuttivat eräitä tuloksia vain 0,1% verran, joten ne on jätetty huomiotta tässä tutkimuksessa. Myöhästyneet mukaan luettuna vastausprosentti nousi yli 71:n.
- ³ Ylen STO ei tutkinut Porin aluetta.

Kirjallisuus

- ERHOLM, ERJA: Suomen ja ruotsinkielinen radionkuuntelu, syksy 1987. Helsinki 1987: Yle STO sarja D 4/1987.
- ERHOLM, ERJA & NYMAN, HANNELE & PÖNTINEN, PÄIVI: Radioyleisöt paikallisradioalueilla, helmikuu 1988. Helsinki 1988: Yle STO sarja D 6/1988.
- HELLMAN, HEIKKI: Uustelevisiion aika. Yleisradio-toiminnan edellytykset television rakennemuutoksessa. Helsinki 1988: Hanki ja jää.
- MIETTINEN, JORMA: Sanomalehtien lukeminen. Espoo 1980: Weilin + Göös.
- SUOMEN GALLUP OY: Radio 957:n kuuntelu, maaliskuu 1987.
- SUOMEN GALLUP OY: Radio Auran Aaltojen kuuntelututkimus viikolla 22/1987.
- TALOUSTUTKIMUS OY: Radio Porin kuuntelututkimus marras-joulukuu 1987.
- TALOUSTUTKIMUS OY: Radio Ykkösen kuuntelututkimus 27.1.1988.